

Értékes autonómia tanulmányút Dél-Tirolban

Az olaszországi Dél-Tirol, hivatalos nevén Bozen (Bolzano) Dél-Tirol Autonóm Tartomány természetileg és kultúrájában Közép-Európa egyik legszebb és legérdekesebb területei közé tartozik. A magas hegyek övezte völgyekben intenzív gyümölcs- és szőlőtermelés folyik, a hegyi legelőkön pedig állattartás dívik. A falvak és városok épületeinek jó része az elmúlt évszázadok hangulatát tükrözi, mégis a szolgáltatások, a berendezések, az utak modernek és kitűnően működnek. A tartomány varázsa, kultúrája, kitűnő ételei és borai évente több mint ötmillió turistát vonzanak.

A Németországi Magyar Szervezetek Szövetségének (BUOD) elnöksége dr. Klement Kornél vezetésével háromnapos tanulmányutat szervezett 2008. ápr. 16.-19. között, hogy a helyszínen megismerje a dél-tiroli autonómia működését. Dr. Pan professzor, a bozeni Etnikai Csoportok Dél-Tiroli Intézetének vezetője és egyben az autonómia szakértője, kitűnő programot állított össze, amelyben tőle és a dél-tiroli politikusokkal való találkozásokon megismerhették a helyi autonómia alapelveit, működését és hétköznapjait.

Dr. Pan professzor előadásában áttekintést adott az 1948-ban létrejött autonómia múltjáról és arról a több évtizedes munkáról, amelynek eredményeként ez később kibővült, megerősödött, és nemzetközileg is nagyra értékelt példává vált. Ez a folyamat eredményében végső soron úgy gazdaságilag, mint politikailag igazi sikertörténet.

A tanulmányút résztvevői dr. Christoph Pan professzorral (jobbról a második) Bozenben a Walther von der Vogelweide téren

Dél-Tirol az Osztrák–Magyar Monarchia bukása után 1919-ben került Olaszországhoz. Jelenleg 460 ezer lakosa van, amelynek 64%-a német, 25%-a olasz, 4%-a ladin (rétoromán) anyanyelvű. A maradék 7% főleg vendégmunkás, köztük szép számmal vannak magyarok is. A 7500 négyzetkilométer nagyságú területe háromszor akkora, mint Luxemburg. A számtalan hegy miatt csak a terület 15%-át lehet mezőgazdaságilag intenzíven hasznosítani. Ezen koncentrálódnak a kiterjedt gyümölcs- és szőlőskertek. A fejlett idegenforgalom mellett jelentős a kis- és kézműipar, a mezőgazdasági termékek feldolgozása, valamint a népművé-

szet. Így nem csoda, ha az egy főre eső évi GDP magas (több mint 27 ezer euró), ami meghaladja a kibővítés előtti 15-ös EU átlagát. Ez annál is figyelemreméltóbb, mert a tartomány 50 évvel ezelőtt meglehetősen szegény volt, ahonnan a lakosság inkább elvándorolt.

A hosszas tárgyalások után az 1970-es évek elején kibővült autonómia fő célja a német és ladin népcsoport védelme anélkül, hogy az itt élő olaszokat alapvető szabadság- és emberi jogaikban korlátozná. Ehhez tartozik az egyes népcsoportok nyelvi, oktatási és fejlődési lehetőségeinek széles körű biztosítása. A tartományban két hivatalos nyelv (német, olasz) van, amelyeket mindenütt lehet használni. Harmadikként a ladin nyelvet pedig a Grödner-völgyben beszélik és használják hivatalosan. Jelentős szerepet játszik az anyanyelvi oktatás, amely kötelezővé teszi a saját nyelvnek és a többi népcsoportok nyelvének a megtanulását.

A tízévenkénti népszámlálási adatok alapján határozzák meg az egyes népcsoportokra eső hivatali helyek számát, valamint a lakás-, szociális és kulturális támogatás összegeit. A kibővült autonómia bevezetése óta ezek a számarányok mindazonáltal alig változnak.

Az autonómia megvalósulása és kibővítése a gazdasági felemelkedéssel járt együtt. Jelenleg Dél-Tirolban nincs munkanélküliség, se elvándorlás, viszont nem kis számban foglalkoztatnak vendégmunkásokat.

A bozeni Tartományi Parlamentben Rosa Thaler Zelger alelnök asszony az abszolút többséggel rendelkező SVP, azaz a német Dél-tiroli Néppárt képviselője fogadott bennünket és tájékoztatott a parlament munkájáról.

A bozeni Tartományi Parlamentben
Rosa Thaler Zelger alelnök asszonnal (jobbról a hetedik)

A bozeni városházán beszélgettünk Luigi Spagnollival, Bozen olasz származású polgármesterével, aki anyanyelvi szinten tud németül. Megemlítette, hogy Sopron városával vannak kapcsolataik. Azután Elmar Pichler alpolgármester, az SVP elnöke, ismertette a tartomány autonómiájának fejlődését, valamint a hétköznapi problémák megoldásait.

Bozen alpolgármesterének előadása felért egy akadémiai értekezéssel az autonómia gyakorlatáról és stratégiájáról. Nyomatékosan kihangsúlyozta, hogy az autonómiát nem lehetett volna megvalósítani, ha a német és a ladin népcsoportban nem lett volna meg a közös akarat ennek a létrehozásához, melyet Róma felé mindig egyhangúlag képviseltek. Egymással konkuráló tárgyalások Rómával, az egyetértés hiánya, civakodás kifelé csak az autonómia ellenzői malmára hajtotta volna a vizet. Ugyanakkor sikerült meggyőzni a helybeli olaszokat arról, hogy ez nem ellenük irányul, hanem számukra is előnyöket jelenthet, amit a sikeres gazdasági fejlődés időközben be is bizonyított. Jelentős szerepe volt annak is, hogy Ausztria, mint a 2. világháború utáni párizsi szerződésben kijelölt védőhatalom, az autonómia kivívását teljes mértékben támogatta – az összes osztrák parlamenti párt egyetértésével.

Az autonómia gondolata nem a határok megváltoztatását célozta, hanem az EU-ban általánosan elfogadott szubszidiaritás elvének gyakorlati megvalósítását. A szubszidiaritás azt a felfogást jelenti, hogy amit helyben el lehet intézni, azt ne bízzuk magasabb szervre. Ez a gondolat megmutatkozik a dél-tiroli gyakorlatban, ahogyan gazdasági, kulturális és oktatási téren számtalan feladatot oldanak meg. A szubszidiaritás elve azt is jelenti, hogy a tartomány adóbevételeinek 90%-a helyben marad, csak 10%-át kell a központi római kormánynak leadni.

Meglátogattuk a Meran városa melletti Dorf Tirol helységet is, amelyről a tartomány a nevét kapta, ahol a hosszú távon fenntartható hegyi gazdálkodással ismerkedhettünk meg.

Búcsúzóul utunk a ladinok által lakott 1300–1400 méter magasan fekvő festői szépségű Grödner-völgybe vezetett, ahol Wolkenstein helységben a ladinok életéről tájékoztatták csoportunkat. Ez a vidék a híres tiroli fafaragó népművészet központja.

Wolkensteinban, a Micura de Rù nevét viselő Ladin Intézetben, dr. Leander Moroder igazgató (a laptop előtt) előadást tart a ladinokról.

A BUOD előzetesen értesítette és külön kérésre utólag tájékoztatja a dél-tiroli autonómia tanulmányútról a strassburgi Európai Parlament összes magyar, ill. határon túli magyar párt frakcióvezetőjét.

A tanulmányúton vendégként részt vett Fodor Imre, a Székely Nemzeti Tanács alelnöke, aki elképzeléseiket egy székely autonómiával kapcsolatban ismertette. A Székelyföld csaknem tízezer négyzetkilométer nagyságú, a lakosság száma 809 ezer, ebből 76%, azaz 612 ezer székely magyar.

Összefoglalva, a BUOD tanulmányútja érdekes és értékes volt, a hallottakból és a látottakból sokat tanultunk. Megismerhettük a példamutató dél-tiroli autonómia létrejöttét és működését. Ezúttal is megköszönjük dr. Pan professzor úr alapos szervezői munkáját, szakszerű tájékoztatásait és baráti támogatását. Éppen úgy köszönjük a tartományi parlament és a városi tanács szíves készségét, hogy fogadott és tájékoztatott bennünket. A dél-tiroli autonómia, annak feltételei, tanulságai és eredményei példaként és útvezetőként szolgálhatnak jövőbeli autonómiák létrehozásánál.

Harsay György, a BUOD lobbis és kisebbségügy munkacsoport tagja (www.buod.de)